RADIO FREE EUROPE
EAST EUROPE RESEARCH & ANALYSIS

CZECHOSLOVAK UNIT

PŘEHLED TISKU

Číslo: 345/XI Datum: 18.11.68.

OBSAH

od /Mladá fronta/	Vyjasněme si pojmy	str. 2
Olga ŠULCOVÁ /Večerní Praha/	Nebezpečí zprava nebo zleva	str. 2
red.čl. /Mladá fronta/	O programu životní úrovně	str. 3
Rudolf HUK /Mladá fronta/	Výsledek otbížného dialogu	str. 3
Dr.M. HUBL Svatopluk NOVOTNÝ /Mladá fronta/	Na dobrou tradici lze navázat	str. 4
Jiří HOCHMAN /Reportér/	Národní usmíření	str. 5
František VODSLON Josef LAŠTŮVKA /Večerní Praha/	Co zajímá nejen komunisty v předvečer plenárního zasedání ÚV KSČ	str. 6
zn /Zeměděls.noviny/	Ještě k mítinku v Lucerně	str. 7
imj /Zeměděls.noviny/	Jak nyní do zahraničí	str. 8
Ludvik PACOVSKÝ /Zeměděls.noviny/	Jsme jeden s druhým	str. 9
JUDr. KUCERA K. KOŽELUHOVÁ /Moravský večerník/	Návrat Právnické fakulty	str. 10
Alois SIVEK /Červený květ/	Zahradničkův básnicky epilog	str. 10
Dikokrates /Dikobraz/	Už je to tady	str. 11
TOMÁŠ /Zítřek/	Plácání do skříně	str. 12
red.čl. /Zítřek/	Svatá prostota	str. 13
J. FRIEDMANN /Zítřek/	Popravy	str. 13
JUDr. MILOŠ CEŘOVSKÝ Zd. KÁRL, P. KRÁSA, Vl. KUSIN, Mich. VANĚRKA /Zítřek/	Povrchní zpráva o plnění smlouvy	str. 14
Milan JUNGMANN /Listy/	Výzva přítomnosti	str. 17
red.čl. /Život strany/	Stranický řád a jeho respektování	str. 18
hm /Moravský večerník/	Obnovená Tvář	str. 18
red.čl. /Život strany/	Komunistické strany ve faktech a číslech "	19
Jiří SLÁDEK /Politika/	Sektářství není program	str. 20

MLADÁ FRONTA, 12. listopadu 1968, str. 2.

2/345/XI

VYJASNĚME SI POJMY

V neděli večer 10. listopadu četl v Televizních novinách hlasatel zprávu vydanou tiskovým oddělením ÚV SČSP. Její délka nebyla úměrná významu události, kterou popisovala. Protože aktiv SČSP dvou pražských obvodů (4 a 8) v Lucerně byl právě jen tím, čím byl.

Jenže televizi nic jiného nezbylo. Jejím redaktorům nebylo dovoleno vstoupit na tento aktiv. Nezbylo tedy nic jiného, než se spokojit se zprávou těch, kteří aktiv pořádali. To by však ještě tolik nevadilo. Daleko podstatnější je, že nemůže být konfrontována se zprávami jinými, poněvadž československým novinářům nebyl vstup dovolen.

Přesto se však někteří na aktiv dostali. Patřím mezi ně. A mohu podat informaci o tom, že celý aktiv proběhl bez závad, že většina účastníků si zavzpomínala na své mladé časy. Revolučně a bojovně. Jenže —

— a v tomto „jenže" je právě omyl těchto lidí. Jenže — všechno je zoufalé a úplně jinak. Tito lidé, většinou poctiví komunisté, si neuvědomují, že se najednou po letech bojů a poctivé práce pro socialistickou vlast ocitli někde, kde nechtěli být. Pojem socialismus je pro ně spojen s bojem, s prací a s odříkáním. S odříkáním pro lepší budoucnost. Neuvědomují si však, že kdyby stáli v čele našeho státu po celých dvacet let zkušení a poctiví politici a národohospodáři, mohlo by už ono odříkání vypadnout z jejich slovníku.

Hlavní projev na nedělním aktivu v Lucerně měl bývalý ministr zahraničních věcí Václav David. Hovořil o socialismu, o jeho ideji. Prohlásil, že socialismus byl po lednu v nebezpečí, a že dosud je, protože protisocialistické živly stále ještě drží svá pozice a mají oporu v hromadných sdělovacích prostředcích.

Napadlo mě, co si vlastně exministr David pod pojmem socialismus představuje. Za uplynulých dvacet let měl právě on víc než dostatek možností uvést jej v naší zemi v život. Vtěsnali jsme jej do názvu našeho státu; ale dnes, díky právě poloadnové politice a otevřené diskusi až příliš dobře víme, jak dlouhá doba nás ještě od skutečného socialismu dělí. Zaostáváme téměř ve všech výrobních odvětvích, životní úroveň u nás není nijak skvělá. Socialismus je u nás v začátcích a no na svém konci, jak se nám snažili mnozí bývalí předlednoví politici namluvit. Poledenové vedení KSČ se rozhodlo se všemi těmito nedostatky se vypořádat. Jenže — aby se mohlo vypořádat, muselo je vyčíslit. Václavu Davidovi tato kritika vadila, jak vyplývalo z jeho projevu. Pochopitelně. Vždyť to byla i kritika jeho práce.

Jen mi bylo líto těch stovek poctivých lidí, kteří v uplynulých dvaceti letech pracovali od rána do noci a neměli čas zastavit se a zapřemýšlet. A kteří, s poctivostí sobě vlastní, brali veškerou kritiku chyb na sebe a nepochopili, že se týká především těch, kteří jim onu obrovskou dřinu naložili. Měla jsem na aktivu v Lucerně najednou pocit, že nastalo matení pojmů. Mluvíme jedním jazykem, používáme týchž slov, ale jejich smysl si vykládá každý jinak.

od

VEČERNÍ PRAHA, 11. listopadu 1968, str. 2.

SI MYSLÍ

Nebezpečí zprava, nebo zleva?

Loni touto dobou bylo před bouří; nízko nad obzorem visely mraky obecné nespokojenosti, hromadící se po mnoho let, ovzduší bylo nabito zadržovaným napětím. Schylovalo se k velkému střetnutí. Také dnes se k němu schyluje, ale je to odlišná situace. Zatímco před rokem šlo o to, otevřít cestu novému a zdravému, letos je třeba zachránit, co se dá.

Podle oficiálního názoru neprospívají optimálnímu řešení vzniklých problémů ani pravé, ani levé tendence. Šéf strany Alexander Dubček se k oběma extrémům v každém svém projevu v poslední době vrací a varuje před nimi. Vypadá to na první pohled tak, jako kdyby »pravé« a »levé« nebezpečí si byly v této chvíli rovny, jako kdyby co do kvality i kvantity stejně ohrožovaly konsolidaci ve straně a v zemi.

Není ovšem možné při posuzování obou krajností přehlédnout podmínky, jaké dnes ke svému působení tu či oni mají, a také míru jejich aktivity. Dobře to pochopili především komunisté v závodech. Stranické orgány mají už stovky dopisů a rezoluci, v nichž členové základních organizací a účastníci celozávodních konferencí nesouhlasí s názory Jodasovy skupiny a jejích přívrženců. Sporadicky, a teprve v posledních dnech (více na Slovensku než v českých zemích) můžeme o jejich nesouhlasu s libeňským aktivem číst i v novinách.

Dochází k paradoxu: čtenář si přečte, že dělnící Východoslovenských železáren, Tesly Hloubětín, Spojených ocelářen na Kladně nebo staří komunisté z vysokých škol odmítají pokusy o rozbití strany a frakcionářství, ale mnohý ani neví, oč vlastně 9. října na schůzi v libeňské Čechii šlo. Škoda že obšírnější zpráva o této vážné politické akci nebyla zveřejněna bezprostředně po tom, co k ní došlo, a vlastně dodneška. Ale ani podrobný záznam by asi nedovedl navodit ovzduší toho večera v Čechii, atmosféru nenávisti vůči všem, kdo smýšlejí jinak, hysterii, která by neváhala před ničím, jen kdyby se vrátka otevřela.

Nebyla to náhoda ani momentální rozpoložení přítomných, zůstávají své metodě naprosté netolerance a fiklounství věrni, obsazují svými klany zcela organizovaně jiné schůze, rozhazují na nich své letáky, nenechají domluvit nikoho, kdo mluví jinak než oni, jsou hrubí, arogantní a přitom neustále horlí proti bílému teroru před 21. srpnem.

Chybně se v té souvislosti někdy mluví jen o starých členech strany. Ani v Čechii to nebyli jen »staří«; řekla bych, že většina přítomných byli lidé ve výkonném pracovním věku, mladých jen nepatrný počet, a téměř žádné ženy. Je ovšem pravda, že názory, jejichž reprezentativní tribunou byla právě libeňská schůze, nacházejí nejen tiší souhlas mezi staršími členy strany; dílem k ní přirozenému konzervatismu starých lidí, dílem proto, že někteří z nich měli po lednu pocit, jako kdyby se s nimi už nepočítalo, jako by jejich minulé oběti nebyly k ničemu. Není náhoda, že konzervativní síly ve straně se snaží opřít právě o místní organizace strany. V Praze tvoří 85 procent jejich členstva osoby nad 60 let, tedy lidé žijící už většinou na odpočinku, což v mnoha případech znamená menší sepětí se současným životem a jeho potřebami a také menší informovanost o všem, co se děje. A je potěšitelné, že ani zde nenacházejí »levé« podporu v takovém rozsahu jak by si přáli.

OLGA ŠULCOVÁ

MLADÁ FRONTA, 12. listopad 1968, str. 2.

3/345/XI

O programu životní úrovně

Vláda republiky a Ústřední rada odborů považují i v současných obtížných ekonomických a společenských podmínkách za společný prvořadý úkol pokračovat v politice růstu životní úrovně.

V ekonomice našeho socialistického státu však delší dobu působí inflační tlaky v oblasti investic a příjmů obyvatel. Výroba se pomalu přizpůsobuje rostoucím potřebám občanů a vysokým nárokům zahraničních trhů. Růstem nepotřebných zásob je umrtvována značná část vynaložené práce.

Dohoda mezi vládou a ÚRO o vývoji životní úrovně v roce 1969 vychází z předpokládaného přírůstku hrubého národního důchodu v roce 1969 o 19,7 miliardy Kčs proti očekávané úrovni v roce 1968 tak, jak byl uvažován při tvorbě hospodářské směrnice pro rok 1969. Při dosažení tohoto předpokladu by celkový přírůstek peněžních příjmů činil zhruba 18,9 miliardy Kčs. Na zvýšení příjmů osobní spotřeby obyvatelstva by připadla částka 13,6 miliardy Kčs. Tím by osobní spotřeba dosáhla užití všech složek národního důchodu nejvyššího tempa růstu, a to o 9,5 procenta. Celkový přírůstek objemu mezd mezi roky 1968 a 1969 by činil zhruba 10 miliard Kčs a celkový přírůstek sociálních příjmů zhruba 0,3 miliardy Kčs.

Za další směry růstu životní úrovně považují obě strany růst osobní spotřeby u všech skupin obyvatelstva, vytvoření podmínek pro rozvoj bytové výstavby, služeb placených obyvatelstvem, uskutečnění nezbytných sociálně politických opatření a dokončení opatření vlády ke zkrácení pracovní doby a zavedení pětidenního pracovního týdne.

Ve mzdové politice vychází dohoda z důsledného uplatnění principu odměny podle výsledků práce a podle výsledků hospodářské činnosti.

Vláda a ÚRO si uvědomují, že časté změny nebo doplňky v uplatňovaných ekonomických nástrojích nepřispívají k vytvoření příznivého klima pro rozvoj iniciativy a realizaci progresivní koncepce výroby. Proto nebudou v roce 1969 požadovat takové změny ekonomických nástrojů, které by narušovaly plnění závazků v kolektivních smlouvách uzavřených na základě stanovených nástrojů a pravidel.

V roce 1969 se předpokládá růst průměrných mezd v průmyslu (bez spotřebního a potravinářského) a ve stavebnictví o 3 až 4 procenta. Ve spotřebním průmyslu se předpokládá růst průměrných mezd o 6,05 procenta, v potravinářském průmyslu o 6,5 procenta. Také v zemědělských organizacích státního socialistického sektoru má být dosaženo růstu mezd o 5,3 až 5,8 procenta a v podnicích lesního hospodářství o 5 až 5,5 procenta. V dopravě bude zvýšení mezd odpovídat opatřením ke stabilizaci pracovníků a opatřením usnesení vlády č. 234/68 a 235/68. V místním hospodářství bude způsob odměňování a mzdový vývoj řešen v návaznosti na zákonnou úpravu drobného socialistického podnikání.

V nevýrobních odvětvích se v souladu s dlouhodobými závěry předpokládá rychlejší meziroční plánovaný růst mezd.

Vláda a ÚRO budou pokračovat v pracích na přestavbě soustavy základních mezd tak, aby její projekt byl vládě předložen k posouzení do konce letošního roku. Současně bude vládě předložen návrh zásad reformy daně ze mzdy.

Vláda se zavázala, že při úpravách maloobchodních cen a řízení jejich vývoje bude přihlížet k vývoji životních nákladů a reálných příjmů hlavních sociálních a příjmových skupin obyvatelstva. Bude dbát, aby nedošlo k poklesu životní úrovně zejména u sociálně slabých vrstev obyvatelstva. Vláda a ÚRO se do konce prvního pololetí 1969 dohodnou, jakým způsobem řešit situaci, kdyby se ceny a mzdy vyvíjely odchylně od této dohody.

V sociálně politické oblasti si vláda a ÚRO kladou za cíl zajišťovat růst životní úrovně úměrný růstu národního důchodu i pro občany, kteří se nemohou zúčastnit pracovního procesu, a pro rodiny s více dětmi. První kroky k řešení těchto sociálních problémů byly učiněny již v letošním roce. Další soubor opatření má být uplatněn od 1. ledna 1969.

MLADÁ FRONTA, 13. listopadu 1968, str. 2.

K závažnému dokumentu ÚRO a vlády o životní úrovni

Výsledek obtížného dialogu

O podrobnostech dohody mezi vládou ČSSR a ÚRO k programu životní úrovně a sociálně politických opatření na rok 1969 hovořili jsme včera se zástupci obou vrcholných orgánů. Upozornili na hlavní problémy životní úrovně, které se mají stát osou hospodářské konsolidace, a stanovili jejich stupeň důležitosti, pořadí naléhavosti.

Pro příští rok se nedostalo na čtyři závažné otázky, které zůstávají otevřeny nebo alespoň nedořešeny: starodůchodci, mateřská dovolená, dětské přídavky a změny v nemocenském pojištění.

Tíživý a často tragický osud starodůchodců si vyžádá úpravy představující částku jedné miliardy korun. Ta se zatím nedostává. Zřejmě až od roku 1971 by se jim zvyšovaly nejnižší důchody na 600 korun a na 900 u dvojic. Také maminky si zatím počkají, než bude zvolen u mateřských dovolených systém v řadě států samozřejmý, kdy má matka možnost zůstat s dítětem a pobírat rok až dva — u nás alespoň 400 až 500 korun měsíčně. Ačkoliv se stále mluví o nejnižší populaci v ČSSR, neřeší se principiálně ani dětské přídavky, které se mají odstupňovávat podle věku dětí.

Tyto záležitosti, podobně jako způsob řešení některých dalších, o nichž se zmiňuje právě zveřejněná dohoda ÚRO a vlády, jenom dokládá, jak neobyčejně obtížná byla asi jednání související s hospodářskou situací a vlekoucí se proto mezi oběma partnery plného půl roku.

Odbory jako oponent vlády ve věcech kolem životní úrovně žádají zavést trvalou dynamiku důchodů v souvislosti s růstem životních nákladů, jak je to ve světě běžné. Požadují, aby se při zvyšování cen braly v úvahu i sociálně politické aspekty, aby ve všech podnicích byly vytvořeny podmínky pro růst mezd nejméně o dvě a půl procenta ročně, což je předpokládaný růst cen, tak aby ve skutečnosti nedocházelo leckde ke zhoršování životní úrovně. A to přesto že vláda zaručuje růst reálných příjmů obyvatelstva — bráno v celku — asi o 2,5 až 3 procenta.

Diferenciaci ovlivní výrazněji teprve připravovaná generální reforma tarifního systému, spojená s reformou daní ze mzdy, kterou má předložit ministr financí. Změna základních mezd a platů se dotýká všech kategorií pracujících, více než 6 milionů osob. První etapa, kterou chce vláda posoudit ještě do konce letošního roku, postihne spravedlivější hodnocení činností u tří milionů zaměstnanců v průmyslu. Nelze se přitom zavázat, že ke všem úpravám dojde už napřesrok. Pozoruhodnou se jeví v této souvislosti skutečnost, že nejvyšší mzda má dosáhnout sedmi- až osminásobku nejméně placené práce.

RUDOLF HUK

MLADÁ FRONTA, 13. listopadu 1968, str. 1. a 2.

Rozhovor s rektorem Vysoké školy politické ÚV KSČ doc. dr. M. Hüblem, CSc.

Na dobrou tradici lze navázat

4/345/XI

Měsíčník posluchačů Vysoké školy politické ÚV KSČ Představy otiskl ve svém prvním čísle rozhovor s rektorem školy, doc. dr. Milanem Hüblem, CSc. S jeho svolením jsme tento rozhovor z časopisu Představy převzali.

Co a jaké příčiny vedly k otevření Vysoké školy politické pro mladé lidi?

V minulosti, po 45. roce do začátku padesátých let, existovaly vedle sebe — nezávisle na sobě — dvě takové školy: Vysoká škola politická a sociální jako škola státní, a Ústřední politická škola KSČ, popřípadě později Vysoká stranická škola. VŠPS prošla řadou reforem, přes VŠPHV až po dnešní Vysokou ekonomickou školu, a přitom vypadly ty obory, které zpočátku tvořily hlavní jádro jejího studijního programu, a zbyly jen obory ekonomických studií. Přitom ve všech zemích, které chtějí dělat moderní politiku, existují buď při universitách, nebo jako samostatné instituce vysoké školy či fakulty politických a sociálních věd — pod různými názvy.

V situaci, která se vytvářela na konci minulého a začátkem tohoto roku se nutnost vytvořit takovou školu projevila i v Československu. Byly samozřejmě různé úvahy, jestli dělat novou, tedy úplně novou školu, anebo využít skutečnosti, že na Vysoké škole politické existuje početný a zkušený učitelský sbor, a spojit tyto dvě funkce pod jednou střechou. Naše řešení představuje určité novum. Budeme asi první školou na světě, která v sobě spojuje tyto dvě funkce — tyto dva úkoly. Má to řadu předností a bude to mít i své problémy.

Naléhavá nutnost připravovat mladé lidi pro veřejný život v jeho různých složkách je dána již touto skutečností, že průměrný věk pracovníků v politickém i státním aparátě je kolem 45 let. Neříkám, že je to příliš mnoho, ale za 10 let to bude už víc než dost. Proto je třeba již dnes vytvořit podmínky pro to, aby vyrostla nová generace lidí připravených pro veřejnou činnost. Nemyslím tím jenom na instituce a aparáty politických stran či Národní fronty, ale i instituce státní. I tam by měli být vedle lidí s právnickým a ekonomickým vzděláním také lidé se vzděláním vysloveně politického rázu. Týká se to i takových institucí, jako je ministerstvo zahraničních věcí a podobně. Zatím chyběla možnost vychovávat politický dorost u nás. Pokud jsou „tam" možnosti výchovy v zahraničí, nemůže to být hlavní metoda řešení, může to být jen doplňková, kompletující metoda. Základním důvodem k zahájení studia mladých byla potřeba připravit novou, politicky vzdělanou generaci, ne pro vysoké funkce, ale pro veřejnou činnost jako takovou. Zda někdy dosáhne v životě vyšších nebo nižších funkcí, to až nezáleží na žádné škole, záleží to nejen na znalostech, ale také na schopnostech, umění pracovat s lidmi.

Nevyskytly se v současné situaci nějaké problémy, co s nestraníky na Vysoké škole politické ÚV KSČ?

To myslím není vůbec klíčový problém. Jak se může navenek zdát. V Sovětském svazu jsou dokonce i mezi učiteli nestraníci a v komsomolských školách mají velkou převahu nestraníků. Neberme to příliš ortodoxně z hlediska země, která má velmi masovou komunistickou stranu. Kromě toho tato část studia bude financována ze státního rozpočtu a bude přímo podléhat ministerstvu školství. Tento typ pětiletého studia není zřizován proto, aby vychovával výlučně budoucí pracovníky stranického aparátu. Část absolventů školy po dohodě s příslušnými stranickými orgány bude mít i takovou možnost. Jde však o řešení širšího problému, dát mladé generaci možnost přípravy pro veřejný život, získat širší politologické vzdělání.

Myslíte, že studenti, jako budoucí inteligence národa, mají v dnešní době zůstat pasivní a věnovat se výhradně studiu, o danou situaci se nezajímat a neprojevovat své názory?

To samozřejmě ne. Ostatně to je „provokativní" otázka s jasným záměrem, abych vám potvrdil vaše představy a názory. Jestli se někdo v mladém věku rozhodne jít na vysokou politickou školu, tak je to vyvoláno nejenom zájmem o teoretická studia, ale o veřejný život vůbec. V žádném případě si nemyslím, že studenti jako takoví by měli jen studovat a stát stranou veřejného života, neprojevovat o něj zájem. Tím spíš na škole tohoto typu, kde je to víceméně součást jejich „profesionální" přípravy. Může mezi námi samozřejmě vzniknout diskuse o tom, jaké jsou vaše a třeba mé představy o formě, způsobu té účasti na veřejném životě. Já si myslím, že jednou z těch forem má být vaše vlastní samospráva a účast na studentském hnutí vůbec. Jinou z forem by měl být velmi aktivně pracující diskusní klub, kde byste si otevřeně vyměňovali názory bez jakýchkoliv předsudků. Ovšem způsobem, jaký předpokládá akademická půda. Měli bychom si přitom dohodnout určitá pravidla hry a spolupráce, kde bychom si vzájemně vyměňovali názory a řekli si, v čem vy nebudete souhlasit s námi, ale i v čem my bychom měli odlišný názor a stanovisko ke způsobu této vaší účasti.

Osobně nepovažuji za nejvhodnější tu formu, jaká se projevila 28. října. Nejsem ze zásady proti veřejným shromážděním, manifestacím. Myslím však, že u Národního divadla věci dostaly podobu nekontrolovanou, místy až divokou. Došlo ke zbytečné srážce s Bezpečností, která musela uvolnit přístupovou cestu k divadlu. Také noční průvody nechtě komplikují situaci v době, kdy každá podobná akce slouží jako dostatečný důkaz o existenci kontrarevoluce i o neschopnosti čs. orgánů zvládnout situaci. Mládež by měla hledat vhodnější formy, jak vyjádřit své pocity i postoje. Rozhodně nedávat levné argumenty proti tomu, co společně považujeme za dobré a potřebné. Tady mezi námi bude zřejmě existovat první a výměna názorů. Měli bychom to řešit kulturním a civilizovaným způsobem, s pochopením pro stanoviska druhé strany.

Na závěr bych se vás chtěl zeptat, jestli chcete ještě něco říci studentům?

Tato škola má určitou, i když krátkou, tak přece jen historii, která není tak završenihodná, jak se možná někomu zdá. Nezapomínejte na to, že na této škole učila řada předních ekonomů, historiků, filosofů. Jsou to lidé, kteří hráli dost značnou úlohu v teoretických přípravách i politických snahách o nápravu toho, co se v minulosti dělo nedobrého v politice i ekonomice. Dělali to bez ohledu na to, jestli to pro ně bude, anebo nebude mít nepříjemné důsledky. Neznám žádnou jinou vysokou školu v Československu, kde by se učitelský sbor ve svém celku takovým způsobem veřejně angažoval a podstupoval rizika s tím spojená. To je nesporné plus v tradicích této školy.

Druhá věc se týká dosavadních absolventů naší školy. Je mezi vámi někdy tendence vynášet o nich zjednodušené soudy, aspoň dosavadní rozhovory mi to ukazují. Nezapomeňte, že značná část „mužů ledna", a to, jak v ústředním měřítku, tak v měřítcích krajských a okresních, jsou absolventy této školy. Není tady nutné říkat jednotlivá jména, ale jestli byl uvnitř čs. komunistického hnutí někdo, kdo aktivně usiloval o nápravu a změnu, tak to byli do značné míry lidé, kteří vyšli z bran Velehradína. Proto byla Vysoká škola politická nejednou vystavena útokům a kritice. Přihlížejte ve svých soudech o naší škole i k těmto stránkám její minulosti. Je to tradice, na kterou můžete bez zábran navázat.

Rozmlouval:
SVATOPLUK NOVOTNÝ

NA AKTUÁLNÍ TÉMA

JIŘÍ HOCHMAN

/ Výňatek /

»NÁRODNÍ USMÍŘENÍ«

Československé „národní usmíření", ke kterému náš obrodný proces přirozeně směřoval a i po 21. srpnu navzdory všem komplikacím dále přirozeně směřuje, představuje jednotu jiné povahy, jednotu jiných sil, jednotu jiných cílů a mnohem trvalejších programových hodnot.

Ke komponentům našeho národního usmíření nebylo možné řadit žádnou ze tříd zbavených hospodářské a politické moci v letech 1945—48; to je čirá fikce, která vznikla pozorováním naší situace zdálky a jejím mechanickým výkladem. Vedle určité aktivizace klasických protisocialistických sil probíhala především aktivizace mnohem významnějších sil prosocialistických, které byly z účasti na společenském rozhodování vyřazovány sektářskou praxí předlednové diktatury. K nim je mimochodem třeba počítat i většinu členů komunistické strany, s nimiž moc manipulovala stejně jako i s bezpartijními. Obrodný proces tedy především obnovoval akční jednotu progresívních sil společnosti a perspektiva „nevyhnutelnosti střetnutí" či jakéhosi „druhého Února", ojedinělé připouštěná některými politiky po 21. srpnu, nepřihlíží k hlavním faktorům naší situace.

Řídící zájmy může prosazovat pouze třída, za kterou stojí ekonomická moc, a nikoli jeden filosof a dvě volná sdružení soukromníků. Ani ze zahraničí si efektivní politickou sílu nelze vymýšlet, lze o ní nejvýše mluvit. I vedoucí roli komunistické strany ohrožovaly jiné momenty než symbolický Rambousek; při větší míře citu pro p o l i t i k u bylo možné se vyhnout i této stínohře. V nové situaci nebylo ovšem možné ucházet se o novou autoritu s lidmi typu Koldera nebo Indry. Sobectví byrokratů a jejich odpor proti rychlému přizpůsobení strany potřebám **veřejného, politického prosazování** její správné politiky byly hlavní příčinou komplikací. Ty pak byly pochopeny nikoli jako vedlejší výsledek, ale jako podstata procesu. Hlavní odpovědnost za 21. srpen nese v každé rozumné analýze naše domácí „konzerva", kterou se nepodařilo včas oddělit od nové politiky. To se začínalo mnoha komunistům zřetelně rýsovat již počátkem dubna t. r.

Události po 21. srpnu ostatně zcela jasně potvrdily, k a m vlastně ve své společenské hloubce obrodný proces směřoval, jaké cíle měl a o jaké mu vůbec nešlo. 21. srpen a první týdny po něm urychlily a potvrdily tento zvláštní úkaz našeho života, toto naše „národní usmíření". Jeho podstatou je ozdravění vztahů mezi komunisty a nekomunisty, obnovení vzájemné upřímnosti a vědomí vzájemnosti, upevnění jednoty naší společnosti nikoli p r o t i komunistům, ale s komunisty, nikoli p r o t i socialismu, ale pro socialismus.

K této otázce, tj. v podstatě k otázce jednoty naší společnosti, bude zřejmě nutné se pořád ještě vracet, protože se nám dostává četných rad ze zahraničí, odborných posudků a pokusů přímo srovnávat naši situaci s poměry jinde a jindy. Nemuselo by nás to všechno příliš znejišťovat, ale je faktem, že k nejzávažnějším, objektivně nejdůležitějším problémům budoucnosti skutečně patří ona postupná normalizace našich vztahů se sousedy ve východní Evropě, jak to konstatoval ve svém projevu v Pardubicích z 25. října Alexander Dubček. „... nesmíme dopustit" — prohlásil A. Dubček v této souvislosti mj. — „žádné narušování jednoty strany a lidu, jednotného postupu vytyčeného vedoucími orgány k další socialistické výstavbě a upevňování našich internacionálních vztahů k národům socialistického společenství".

Otázka je, jakými metodami to co nejlépe dělat a do jaké míry se ten či onen postup hodí v podmínkách daných právě 21. srpnem a smlouvou ze 16. října.

Použijeme-li pro tento případ nikoli termínu „normalizace", ale výrazu o z d r a v ě n í našich vztahů se socialistickými zeměmi východní Evropy, bude to případnější. Lze těžko normalizovat něco, co bylo dosti nenormální. Ozdravit tyto vztahy lze ovšem jen za předpokladu, že se na tom bude upřímně podílet celá naše společnost v nové jednotě svých progresívních sil; a za předpokladu, že to bude proces dvousměrný, kterému budou napomáhat všichni zúčastnění. Jinak zůstane pouze u normalizace, která by však objektivním, dlouhodobým zájmům celého socialistického společenství nemohla příliš pomoci. Jakou cenu má předstírání?

Ozdravit tyto vztahy znamená především ponechání volného prostoru pro to, abychom mohli své problémy řešit sami. N i k d o je za nás nevyřeší, protože je nikdo tak nezná, nikdo jim tak nerozumí, nikdo jimi nežije jako my. Jsme politicky vyspělá, střízlivá a zkušená společnost, která měla po většinu své historie blíže ke knihovnám než k barikádám. Známe smysl svých dějin, svou zeměpisnou polohu i světové poměry a není nutné nám dávat celonárodní školení. Buď vyřešíme své problémy sami, anebo je nevyřeší nikdo.

Musíme mít volný prostor pro to, abychom si vybírali své vůdce a rozhodovali o metodách, jimiž nám budou vládnout, a abychom jim zachovali věrnost a pochopení. Projeví-li naši partneři v tomto smyslu více porozumění, než kolik ho projevovali dosud, mohou počítat i s tím, že ochabne prvek „uraženého národního citu", na nějž nám v minulých dnech přiznal právo jeden sousední státník. Bude ovšem dříve či později bezpodmínečně nutné politicky i prakticky anulovat 21. srpen a jeho diplomatické důsledky a nepokoušet se je dodatečně teoreticky podkládat např. tezí o neexistenci „žádné abstraktní suverenity", jak se o to pokusil jiný sousední státník.

O ozdravění a konsolidaci nejen formálních, ale i lidských vztahů mezi námi a ostatními socialistickými zeměmi východní Evropy nebude pak třeba pochybovat. Potřebujeme je všichni a budeme je potřebovat prostě už proto, že zde v této oblasti společně žijeme, máme společné objektivní zájmy a můžeme si vzájemně mnohem spíše prospívat než škodit.

V pohledu na naši situaci je mj. také třeba dosti pozorně chápat to, že Československo nepatřilo k zemím, které byly ve druhé světové válce poraženy, které podepisovaly kapitulační akta, platily reparace a byly podřízeny určitým bezpečnostním regulím postupimského uspořádání. Socialismus v naší zemi navíc vyšel striktně z vůle vnitřní, z vůle většiny našeho lidu. Jsou-li někde skutečně přirozené předpoklady ke zdravým, upřímným vztahům k jiným socialistickým zemím, jsou právě u nás. Proto i naše jednota, která znovu rozkvetla po létech deformací, je přirozená, progresívní a socialistická. Není třeba ji nahrazovat něčím, co se už u nás objektivně překonalo. Toto není rok 1956 a Maďarsko, ale rok 1968 a Československo, a naše zájmy a požadavky nejsou abstraktní, ale zcela konkrétní. Včetně suverenity, kterou by socialismus neměl popírat, a včetně socialismu, který by právě komunisté neměli dusit doktrinální diktaturou. Ta není podmínkou socialismu, ale prvkem krize. Z tohoto poznání vyšlo i naše „národní usmíření".

VEČERNÍ PRAHA, 12. listopadu 1968, str. 3. 6/345/XI

Co zajímá nejen komunisty v předvečer plenárního zasedání ÚV KSČ

S Františkem Vodslonem, členem ÚV KSČ, hovoří redaktor VP Josef Laštůvka

Soudruhu Vodsloni, i vy patříte mezi staré komunisty. Členem strany jste přes 40 let. Proto se domnívám, že vám přísluší právo vyjádřit se k otázce, zda je možno dělit komunisty na staré a mladé...

Já osobně vůbec nesouhlasím s dělením komunistů. Oni mohou být staří mladíci i mladí starci.

A jaký je váš názor na akce starých komunistů, organizované v poslední době nejen v Praze, ale i v dalších městech republiky?

Osobně jsem se těchto aktivů nezúčastnil. Nikdo mě na ně nezval. Považuji za správné, aby staří komunisté, z nichž většina je už dnes vyřazena z aktivní politické činnosti, byli ve spojení s organizacemi strany a s mladými lidmi. Aby znali jejich názory, znali světové proudy v mezinárodním komunistickém hnutí. Je to nesmírně důležité. Jinak nelze korigovat názory, které překonala doba.

V souvislosti s akcemi starých komunistů, ale nejen s nimi, se hovoří dost často o takzvané frakční činnosti...

Já mám za to, že je především nutno definovat, co je to frakční činnost. Za frakční činnost nepokládám, jestliže se sejdé několik lidí a vymění si názory. Z historie známe, že velké myšlenky nevznikaly masově. Jejich nositeli byli jednotlivci, skupiny. Takový je život. Všechny názory je ovšem nutno konsultovat, vytvořit předpoklady pro to, aby se k nim měli možnost vyjádřit všichni členové strany. Každý člen musí mít možnost vyjádřit se ke všem zásadním otázkám politiky strany. To všechno nemá nic společného s takzvanou frakční činností.

Ovšem něco jiného je, když menšina se snaží prosadit svůj názor násilím. Pro to bych měl však výstižnější název, než frakční činnost.

V těchto dnech bude soustředěna pozornost všech našich občanů, nejen komunistů, k plenárnímu zasedání ústředního výboru strany. Jsou obavy, zda nedojde k odklonu od lednové politiky strany...

Faktem je, že v srpnu byl zasazen velký úder do polednové politiky. Myslím, že ke škodě socialismu a jeho dobré pověsti.

To znamená, že jste pesimista?

Nikoliv. Jsem přesvědčen, že není nutné vzdávat se myšlenek z prosincového a lednového plénu ÚV KSČ. Ovšem neobejde se to bez boje. Bylo by naivní se domnívat, že leden znamenal absolutní vítězství oněch progresívních myšlenek, které získaly postupně masovou podporu převážné většiny našeho lidu. Stejně naivním by bylo domnívat se, že všechny deformace, které působily v minulosti, šlo odstranit ze dne na den. Zejména proto, že jejich nositelé dosud žijí, jsou ve funkcích, a také proto, že nejsou jen československým specifikem. Z toho důvodu je tak důležité nevzdávat se práva na řešení naší situace podle vlastní vůle, v souladu s přáním a představami drtivé většiny členů strany.

Jde o to, aby komunisté, kteří jednou pochopili, oč u nás jde, neměnili tak rychle svoje názory. Často v těchto dnech myslím na období po XX. sjezdu KSSS. Celou řadu soudruhů v šestapadesátém roce inspiroval k novým myšlenkám. Osobně jsem byl nadšen jeho výsledky, také jsem v tom duchu vystoupil veřejně. Ale pak jsem viděl, jak realizace závěrů XX. sjezdu naráží na uměle vytvářené hranice. Víte, já dodnes spatřuji v našem polednovém vývoji vyvrcholení celého tohoto procesu.

Domníváte se tedy, že leden 1968 byl v podstatě opožděnou, důslednou reakcí na výsledky XX. sjezdu KSSS?

Velmi správně. A byl bych velmi rád, kdybychom právě my byli tou zemí, kde jeho závěry uplatníme v plném rozsahu.

Někteří lidé, jde sice o ojedinělé hlasy, tvrdí, že leden 1968 vytvořil u nás nebezpečí kontrarevoluce...

Pokládám tyto názory za naprosto falešné a neodpovídající pravdě. Vždyť právě lednové plénum ÚV KSČ a před tím prosincové plénum bylo vlastně explosivním ventilem dlouho nahromaděné nespokojenosti, deformací, i zločinů, páchaných na našich lidech. Jestli někdo hovoří o nebezpečí kontrarevoluce, pak to bylo právě období do prosince loňského roku. A právě leden tomuto nebezpečí zabránil. Protože se ústřední výbor a celá strana snažili upřímně a poctivě vyrovnat se všemi deformacemi, za pomoci všeho lidu.

Leden znamenal zažehnání nebezpečí výbuchu mimo stranu a tím zamezil i případnému vzniku skutečné kontrarevoluce. Jestliže leden s něčím otřásl, pak tedy především se starými, sklerózními přežitky ve straně. Jestliže mám z něčeho obavu, pak z toho, aby právě tyto přežitky nenašly v naší straně opět úrodnou půdu.

Zmínil jste se, že bude nutno vést boj proti podobnému nebezpečí...

A znovu to opakuji. Jsem přesvědčen o jeho nezbytnosti. Ovšem nikdy nesmí u nás už dojít k boji, jakého jsme byli svědky v letech padesátých. Nesmí jít o boj, ve kterém se budou nové proudy, nové myšlenky potírat násilím. Jsem pro takový boj, který odpovídá principům demokratického socialismu, kdy argument se staví proti argumentu, přesvědčivě, bez skandalizování, vyhrožování a zastrašování, jako tomu bylo v padesátých letech. Nechť se napadají myšlenky, nikoliv lidé. Nechť se lež nevydává za pravdu. Nehledejme opět třídní nepřátele tam, kde nejsou. Nesouhlasím s tím, že se znovu známkují lidé, označují za revizionisty, znovu se otvírá otázka zostřeného třídního boje.

To jsou nejnebezpečnější projevy...

...používané těmi, kterým chybí věcné argumenty. V podstatě jde o zastrašovací metody historií dávno odsouzené.

Neznámkují se jen politikové, ale i novináři. Jak vy osobně hodnotíte činnost komunikačních prostředků od ledna do srpna?

Celé toto období novinářské činnosti je třeba hodnotit jako součást onoho velkého boje, kterého jsme byli svědky od prosincového pléna ÚV KSČ v loňském roce. Do té doby neměla většina našeho lidu, tedy ani novináři, možnost svobodně vyjadřovat vlastní přesvědčení. A pak došlo k onomu ozdravnému ventilu a nelze se divit, že i k některým výstřelkům na stránkách tisku, v rozhlase i televizi. Ani já jsem nesouhlasil se vším, co se v tomto období napsalo, ovšem na druhé straně je novinářům nutno přiznat, že sehráli rozhodující úlohu v seznamování lidí s novými myšlenkami a to zejména v období, kdy se toho mnoho nedovědělí od členů ÚV ani členové strany. To jednou objektivně zhodnotí budoucnost, až bude provedena hlubší analýza celého tohoto období.

Soudruhu Vodsloni, o vás je známo, že jste v parlamentě hlasoval proti ratifikaci smlouvy o pobytu sovětských vojsk na našem území...

To je dobře, že je to známo. Já, i ostatní, hlasovali přesně v duchu rozhodnutí Národního shromáždění z 22. srpna, v duchu většiny komunistických stran, které se k této otázce po 21. srpnu vyjádřily a v duchu mínění svých voličů. Nakonec i v duchu usnesení předsednictva ÚV KSČ ze srpnových dnů.

Hlavní důvod proč jsem hlasoval proti je skutečnost, že přijatá smlouva je v rozporu s platnými mezinárodními právními normami. Chybí náležité zdůvodnění, chybí termín odchodu vojsk i počet, který má v naší zemi zůstat. Podle mého názoru je dost povážlivé, že parlament vůbec takovou smlouvu schválil, protože jde nejen o porušení naší státní suverenity, ale i samotných varšavských dohod.

O vás se říká, soudruhu Vodsloni, že přesto, že je vám dvaašedesát let, patříte mezi mladé komunisty. Myšlením rozhodně...

Každý je stár jak se cítí. Měl jsem vždy a mám dodnes důvěru k mladým lidem. Léta jsem s nimi pracoval v Komsomole, v tělovýchově. Věřím jim. Na nich bude hodně záležet, aby byli nositeli oněch nových, pokrokových myšlenek a uměli za ně bojovat. Nedivme se jim, že se brání přijímat to, co přežilo. Staří lidé obyčejně žijí hlavně ze svých vzpomínek, zatím co mladí nemají minulost, ale zato mají budoucnost. A to by měli staří komunisté pochopit. Ono jde v podstatě o to, že jedna generace nemůže nahrazovat druhou, ale musí se vzájemně prolínat.

VEČERNÍ PRAHA, 12. listopadu 1968, str. 3.

Ještě k mítinku v Lucerně

Praha (zm) — Naší redakci byl doručen dopis organizátorů nedělního mítinku v pražské Lucerně. V dopise se praví mj., že v tisku, rozhlase a televizi se objevily informace, které ne zcela přesně podaly zprávu o tomto mítinku. Mítink svolala předsednictva OV SČSP Praha 4 a 8 k 51. výročí VŘSR. Byl konán v souhlasu s pokyny vydanými k oslavám 51. výročí VŘSR a s vědomím rozhodujících představitelů ÚV a MV KSČ. Svolalo jej předsednictvo obvodních výborů jmenovaných organizací po jednomyslném rozhodnutí a ne tedy jejich předsedové, jak uvedl zpravodaj Zemědělských novin.

Pokud jde o pozvání účastníků k mítinku, v dopise se praví mj.: „Nechtěli jsme také, aby přišli lidé, které nemůžeme počítat mezi členy naší organizace, ani za její hosty, tedy např. elementy, které způsobily protisovětské demonstrace 6. a 7. listopadu v našem hlavním městě...“

V dopise se dále zdůrazňuje, že „organizátoři měli zájem o objektivní zpravodajství z mítinku. Jsou přesvědčeni a mají zkušenosti, že je řada novinářů, kteří dovedou objektivně a netendenčně referovat o událostech, kterých se zúčastní. Některé z nich pozvali. Dohodli se též s ČTK o způsobu, jak zajistit informaci, která by byla věcná“. V dopise se dále praví, že organizátoři mítinku chtějí, aby veřejnost byla informována, že ne „Staří v pražské Lucerně“, že ne „konzervativci“, jak píše Svobodné slovo a ne žádná frakce, jak na to narážejí Zemědělské noviny, ale ti, kteří mají zájem o pokojný a socialistický vývoj Československa, uskutečnili mítink, jehož výsledkem byla manifestace, která dokazuje, že je u nás řada čestných lidí, nejen starých, ale naopak i mladých, kteří podporují KSČ ve snaze o zajištění naší spolehlivé budoucnosti. Nemají nic společného s frakční činností. Šlo o shromáždění občanů, členů SČSP, bez ohledu na jejich stranickou příslušnost a ohrazují se proti takovému nařčení.

V závěru dopisu se uvádí, že organizátoři mítinku podporují linii KSČ, vyjádřenou jejími představiteli, a to v tom, že je třeba vycházet z moskevského protokolu a jejích dohod uzavřených v poslední době a chtějí v tomto úsilí pomoci.

Poznámka redakce: Zástupce redakce Zemědělských novin nebyl na nedělní mítink v pražské Lucerně pozván.

Jak nyní do zahraničí

Praha (imj) — O novém vládním opatření, které má regulovat cestování do zahraničí, informoval včera novináře náměstek ministra vnitra dr. Jaroslav Rybář. Dočasně se ruší trvalé výjezdní doložky do západních zemí, jež měli od letošního roku k dispozici někteří čs. občané, zejména kulturní a vědečtí pracovníci. Nahradí je od 15. listopadu jednorázové výjezdní doložky, opravňující k jednotlivé konkrétní cestě. Zrušení trvalých výjezdních doložek se vztahuje na služební i soukromé cesty. Kdo napříště bude žádat o soukromou individuální cestu na Západ, nepotřebuje tzv. zvací dopis, ale musí předložit devizový příslib Státní banky. Jak jsme se dozvěděli, nové devizové přísliby pro soukromé cesty do kapitalistických zemí do konce roku banky vydávat nebudou, neboť devizy jsou vyčerpány.

Nové opatření se netýká cestování do socialistických států včetně Jugoslávie, ani společných turistických zájezdů, do západních zemí, pořádaných cestovními kancelářemi. Celé opatření, které znamená návrat k praxi minulých let, provází zatím řada některých nejasností. Např. jak to bude s těmi, kteří hodlají navštívit příbuzné nebo známé a nepožadují od banky valuty, protože celý pobyt jim uhradí známí v cizině. O některých podrobnostech bude veřejnost informována, jakmile vyjde nová vyhláška o pasové a vízové agendě, jejíž znění se upřesňuje. Pověsti o uzavření státních hranic jsou neopodstatněné.

Jsme jeden s druhým

Heslo „Jsme s vámi, buďte s námi" už dávno dostalo křídla. Píšeme, vyslovujeme, vzkazujeme je. Stalo se symbolem pozoruhodné jednoty, jakou jsme nikdy dříve nepoznali. Co na tom, že se některým našim sousedům toto heslo nelíbí. Ač nás mnoho a mnoho let nabádali k jednotě, ač mhouřili oči nad tím, že to nejednou byla jednota spíše z musu než ze srdce, dnes nejsou s tímto našim stmelením spokojeni. Vysvětluji nám, že se vyklubalo ze šovinismu a že bychom se nejprve měli pořádně rozejít a potom vybudovat sjednocení nové, „opravdu socialistické". Tahle rada se mně nelíbí. Myslím si totiž, že už ta dnešní jednota je „opravdově socialistická", nejopravdovější, s jakou jsme se ve svých dějinách potkali. Já bych se také nesjednocoval s kýmkoliv a pod jakýmkoliv heslem. Ale sedí mi držet za jeden provaz s mistrem z NHKG, agronomem družstva, zdravotnicí, učitelem, malířem, když ten provaz má docela jasný a každému srozumitelný konec: socialismus pro každého poctivého, socialismus, jenž neztratil ani smítko ze svého hlubokého lidství. Neskrývám, že naše dnešní sjednocení se rodilo v zvířeném dění a že se tu a tam neubránilo křeči. Je v něm velikánský kus vlastenectví, ale nenalézám v něm šovinismus, rasismus, pohrdání nad jinými národy. Naopak vede k sbližení národů a národností v Československu, opovrhuje antisemitismem a snaží se dokonce — a je to těžké, přetěžké — i po dvacátém prvém srpnu pochopit a znovu zažít velkou pravdu, že není socialismu bez internacionalismu. To, že po osudovém zklamání vyschlo mnoho neličeného citu, není přece naše vina.

Nechodím psát o této jednotě ve všech pozoruhodných variacích. Mám teď na mysli jednu, zvláště cennou a dříve spíše tušenou než zjevovanou: jednotu mezi pracujícími rukou a pracujícími mozku a citu (vědci, techniky, umělci). Víme až příliš dobře, kolik nesmyslně hořkého pelyňku se do tohohle vztahu po léta nalévalo. Prý jeden druhým opovrhuje, jeden druhému nerozumí. Mají vysoké platy a moc si o sobě myslí, říkalo se. A chtějí vás připravit o historickou roli vedoucí skupiny národa, přidávali navíc. Už brzy po lednu se uměle hloubené příkopy ukázaly být mělké a málo vyztužené. Zasypávaly se jeden za druhým a kolem června po nich skoro nebylo potuchy. A co přišlo po 21. srpnu, víme všichni čerstvě a dobře.

Tohle by ovšem mohlo skřípat po frázi, kdyby se skoro denně nedokládalo praxí. Tvůrci se v poslední době rozjeli do továren. Byli například v NHKG Ostrava, v Plzni, Chomutově, Lovosicích, Sokolově. Nepořádali ony někdy dosti [illegible] přelomu padesátých a šedesátých let — kdy se jezdilo spíše, že se to vyžadovalo a kdy bratření se napájelo hlavně symbolikou. Inteligence nesla osvětu, ale zároveň se měla v továrně nebo družstvu „přiučit, jak zdravě myslí dělnická a rolnická třída". Nic takového se dnes neděje. Besedy se rodí z oboustranné potřeby i oboustranné chuti a mají naprosto rovnoprávný charakter. Jedni nepoučují druhé. Pomáhají si nevzájem. Popravdě řečeno — vypadají, poněkud schematicky vykreslené — asi takto: umělci sice přinášejí informace a názory, ale zároveň si odnášejí mnoho poučení, jadrně vyslovených myšlenek a především pocit o vysoké úrovni dělníků i ostatních, s nimiž se potkali. A to je první velký klad besed.

Všechna setkání, jež jsem zatím zažil, přímo školsky dokládala myšlenku o jednotě, kterou jsem vyslovil úvodem. Ne snad, že by úplně všichni vystupovali totéž. Ale drtivá většina, řekněme odhadem 90—95 %! — se na základních otázkách sjednotila dokonale. A přitom nám o přestávkách nebo po besedě zdůrazňovali, že tak nemyslí a nehovoří jenom ti, kdož do sálu přišli a vystoupili, ale i ostatní z dílen, čechů, od pecí, z dolů, od soustruhů a psacích strojů. Píši-li, že jsme se dokonale sjednotili na základních otázkách, neznamená to, že máme stejnou řeč úplně ve všem. Jistě se najdou například různé výhrady k některým dílčím událostem a činům po lednu. Ale jednota je jasná v tom, že polednový vývoj jako takový byl to nejlepší, co jsme zatím u nás zažili; že neexistovala žádná kontrarevoluce a že tzv. protisocialistické síly byly relativně slaboučké a měli jsme nejenom plné možnosti, ale i odhodlání se s nimi vypořádat sami; že 21. srpen byl tragický a naprosto neodůvodnitelný; že strana i nadále si má uchovávat svou vedoucí úlohu demokratickými cestami a že proto je třeba co nejrychleji svolat XIV. mimořádný sjezd KSČ složený z delegátů, kteří byli letos řádně a plně demokraticky zvoleni; že jsme pro Svobodu, Černíka, Dubčeka, Smrkovského; že už týdny lidé nedostávají žádné informace, a to vede k stále větší a větší pasivitě; že chápeme politickou realitu, ale také meze, za něž by se nikdy nemělo jít.

Už tenhle výčet problémů ukazuje, že se s tvůrci lidé dnes nebaví o umění, ale o politice. Kdysi populární otázky, co bude hrát Jana Brejchová, mizí — objevují se jiné — kdy už konečně se sejde XIV. sjezd strany. Dělníci si nedávají servítky před ústa. Jestliže po lednu s nejradikálnějšími názory vystupovali především příslušníci intelektuálních vrstev, pak dnes je karta zcela obrácena. Daleko nejjasněji, nejstrozeji, s největším hněvem mluví lidé rukou. Myslím si že je to tak správné. Dnes se hodně hovoří o tak zvaných nátlakových skupinách. Pokládám tenhle termín za nešťastně vymyšlený. Ale když už existuje — budiž. Je ovšem třeba vědět, že daleko nejsilnější nátlakovou skupinou se stali dnes dělníci. A bude jenom správné, jestliže jejich progresivní, polednový tlak dostane další spojence: měli bychom se častěji scházet s mládeží, vyslechnout stavbaře a samozřejmě i ty, na něž se už jaksi tradičně zapomíná, ač v nich je velká duševní síla a záloha — zemědělce.

Ludvík PACOVSKÝ

MORAVSKÝ VEČERNÍK, 8. listopadu 1968, str. 1. 10/345/XI

NÁVRAT PRÁVNICKÉ FAKULTY

Dnes se na akademické půdě schází poprvé komise, která dostala nelehký úkol — pomáhat při zřizování právnické fakulty v Brně. Zasedl v ní děkan právnické fakulty pražské prof. JUDr. Plunder, děkan právnické fakulty v Bratislavě prof. JUDr. Hatala, zástupkyně ministerstva školství JUDr. Kovaničová, člen poradního orgánu tohoto ministerstva pro právnické fakulty prof. JUDr. Fabry a samozřejmě brněnští vědci — doc. JUDr. Kučera, prorektor UJEP, a prof. PhDr. Šebánek. Těsně před zahájením porady jsme položili předsedovi přípravné komise JUDr. Kučerovi několik otázek.

● Co je hlavním tématem dnešní schůzky?

»Jak vidíte, ze složení komise, sešli se tu právníci, kteří budou hledat koncepci pro brněnskou právnickou fakultu. Chceme prosadit moderní výuku, která se nebude opírat ani o to, co už máme v Praze, ani o to, co je v Bratislavě.«

● Moderní výuka se neobejde bez vysoce specializovaných odborníků, a po zrušení brněnské právnické fakulty nastala velká přetržka...

»Zájemců o stolice na naší fakultě je dost — z Prahy, Bratislavy a pochopitelně i z řad místních právníků. Podle mého názoru není důvodu, aby bývalí učitelé právnické fakulty v Brně konkurzem úspěšně neprošli. V jejich oboru bychom asi těžko hledali lepší lidi.«

● A teď praktická otázka. Kde se vůbec bude přednášet?

»Podle smluvního závazku městského národního výboru dostane právnická fakulta budovu bývalé Cyrilometodějské záložny na náměstí 25. února, kde ještě letos začnou adaptační práce. Zde bude mít právnická fakulta děkanát a soustředí se tu seminární výuka. Přednášky se asi přenesou do síně Justičního paláce. Později dostane fakulta další prostory, takže v roce 1974 bude mít — doufejme — celkem čtyři tisíce čtverečních metrů.«

● Nakonec něco pro studenty. Kdy začne přijímací řízení, kolik žáků bude mít první ročník a jaké typy studia hodláte pěstovat?

»Přijímací řízení začne v březnu, první ročník bude mít 150 lidí a v roce 1974 v pěti ročnících kompletní fakulty má studovat 750 žáků. Už v prvním ročníku 1969—1970 chceme umožnit i studium při zaměstnání a převezmeme starost o dálkové studenty vyšších ročníků, kteří zatím musí jezdit z různých koutů Moravy buď do Prahy, nebo do Bratislavy.«

Otázky kladla K. KOŽELUHOVÁ

ČERVENÝ KVĚT, č. 11/68, listopad 1968, str. 44.

ZAHRADNÍČKŮV BÁSNICKÝ EPILOG

Vydáním Roušky Veroničiny a básní z pozůstalosti Jana Zahradníčka (1905–1960) v roce 1968, dosáhla římská literární edice Vigilie svého dvaatřicátého svazku. V podstatě se tu dostává čtenáři do rukou závěrečný tvůrčí triptych, z něhož byla už v roce 1947 bibliofilsky zveřejněna vstupní část, která dala letošní římské edici název. K ní přibyl oddíl Znamení moci z roku 1950, nesoucí pečeť své doby, důkaz toho jak hořce prožíval ten čas sám básník. Do třetí části jsou zařazeny verše z pozůstalosti. Znovu se tu prokazuje, že Zahradníčkovo dílo tkví svými kořeny v poezii březinovské, po svém ji zpracovává a postupuje k současnu, byť pro to volí nejednou osobité obrazy. Také básnický epilog Zahradníčkův završuje básníkovu cestu a jen dokládá tvrzení, že jeho dílo přišlo na svět proto, aby se stalo jeho oslavou a podtrhlo věčné prameny života. Autorova cesta vede křesťanskou pokorou a tichem k hodnotám, kte přetrvávají věky na úkor hodnot krátkodechých, pomíjivých. V odhalování takových kvalit je smysl veškeré Zahradníčkovy poezie, jeho přístupu k hodnocení světských i duchovních hodnot.

„Znamení moci" představuje autorův ponor ke kořenům doby, k utrpení a úzkosti o osud člověka. Hledání příčin a odhalování důsledků, které vedou ke zmatkům v lidských nitrech a nastolují problémy jedinci i celému lidstvu, ztrácejícímu smysl a pojem ceny lidského života, vystupuje tu silně v podtextu básně. Ono bratrské společenství lidí se roztrácí ve všednostech a trivialitách, z člověka, mířícího k výšinám ideálů se stává podprůměr, usilující jedině o nadvládu nad vším a nade všemi. Cesta z té spletitosti a devalvace hodnot vede u Zahradníčka k Bohu a ústí v naději, že přes všechno ponížení člověka, lze i z takového stavu najít východiska. Jsou to: etika a úcta člověka k člověku.

Závěrečný oddíl tvoří básně z pozůstalosti. Tu je pochopitelně nota nejintimnější: bolestný osud vlastní i básníkovy rodiny, ztráta dětí. Verše psané v neradostných chvílích života mají v sobě náboj potřeby porozumět si s lidmi, pochopit okolní realitu a promítat její jevy do souvislostí, vedoucích někdy až za hranice reálna. Pohled na všední a intimní věci intenzivní pod básníkovým zrakem a cíli k hledání jejich nových funkcí v životě.

Není to knížka cizí v organismu Zahradníčkovy poezie. Šťastně dokresluje jeho básnický vývoj a znovu objevuje průsečíky jeho poezie se světem konkrétna doby, v níž vznikala jednotlivá její čísla.

ALOIS SIVEK

DIKOBRAZ, č. 45/68, 5. listopadu 1968, str. 2.

11/345/XI

UŽ JE TO TADY

Namísto úvodu vám dnes, přátelé, ocituji výňatky z jednoho dopisu, který nám došel do redakce. Začíná stručně a věcně tím, že vyslovuje nesouhlas s obsahem Dikobrazu, protože „je v něm příliš mnoho nacionalismu". A pokračuje slibně dál: Obzvlášť mu leží v žaludku jeden náš autor, o němž píše: tato židovská kreatura měla být už dávno za mřížemi. Ale i ostatní z kolektivu jsou povedená sebranka, která by měla být zašita do pytle a hozena do špinavé Vltavy... Je na čase, aby všechny ty prožidovské živly zlikvidovali. Brzy přijde čas, kdy budete smeteni ze svých pozic. S vámi to národ nikam nedotáhne. Nemyslete si, že uniknete, židomilové, spravedlivému trestu. Proč nekritizujete oportunisty Dubčeka, Smrkovského, atd. Je to záměr nebo politická neuvědomělost? Odpověď je jednoduchá, sionismus pronikl i do redakce Dikobrazu. Dnes ztrácí váš časopis na významu a měl by být zakázán za zjevně nepřátelský postoj vůči SSSR a spojencům. Bude a musí být v této formě zakázán a redakční kruh a přispěvatelé rozehnáni jako smečka prašivých psů, štěkajících na měsíc."

Dopis byl odeslán z Prahy a končí podpisem Jaroslav Pokorný. Svoji adresu pisatel neuvádí. Proč však věnujeme tomuto anonymu takovou pozornost: Lidé tohoto typu se dnes aktivizují. Je to smutné, ale zřejmě si myslí, že nadešel jejich čas. A nejde pochopitelně jen o Dikobraz, podobné dopisy dostávají takřka všechny redakce deníků a časopisů.

Dobře si povšimněte, co nám anonym vytýká. Za prvé příliš nacionalismu, což tedy znamená, že on se cítí být internacionalistou. Za druhé pokud nejsme židovské kreatury, tak tedy alespoň židomilové a musíme být proto smeteni. (Mimochodem, nevím, jak určil naši rasu, ale zatím nás nikdo nepožádal, abychom předložili doklady o našich arijských nebo nearijských babičkách.) Za třetí nekritizujeme „oportunisty Dubčeka, Smrkovského atd." Za čtvrté z toho všeho pak dochází k závěru, že jsme nepřátelé Sovětského svazu. A pak už je tu jenom ten požadavek represálií a zvlášť vybraných bestialit, který je ostatně pro všechny rasisty tak příznačný.

Víme, že tito lidé jsou pilní psavci a rozesílají své dopisy na různá místa. Jde však o nevelký počet extremistů a není třeba se nad tím zbytečně vzrušovat – ovšem potud, pokud na žádných místech nenaleznou tyto dopisy ohlas a jejich pisatelé vlivného zastánce.

A zase se dostáváme k onomu, v poslední době tak častému tématu, k jednotě našeho lidu. Dokud tato jednota – samozřejmě že akční, dělná a není třeba snad pořád zdůrazňovat že socialistická, protože to je samozřejmost – dokud tedy tato jednota existuje, nemají lidé typu onoho anonyma naději, že někde prorazí.

A ta jednota se výrazně projevuje i ve vašich dopisech, přátelé. Mnozí z vás nepíší jenom své vyjádření nebo připomínky k našemu a vašemu časopisu. Píšete své názory, píšete o svých strastech a radostech, o své práci a o sobě, abychom věděli, kdo nám píše. Za mnohé uvádím alespoň závěr jednoho delšího dopisu, samozřejmě podepsaného a s plnou adresou: „Milý Dikouši... jsi zpodobněním svých duchovních otců, redaktorů, satiriků, kreslířů a karikaturistů, které znám jen z projevů na tvých stránkách, a přesto si jich velice vážím. Poděl se s nimi o toto mé vyznání a vyřiď, že jim všem v duchu tisknu ruku. Je to stisk ruky dělníka, který pevně stojí na pozicích socialismu, je dalek jakýchkoliv kontrarevolučních záměrů a je zaníceným fanouškem polednového vývoje. Věřím, že je bude těšit."

Děkujeme, příteli, moc vám všem děkujeme za vaše dopisy a na shledanou za týden.

DIKOKRATES

ZÍTŘEK, č. 5/68, 6. listopadu 1968, str. 2. 12/345/XI

Plácání do skříně

Psychologie každodenního života

STESKY některých našich bývalých politiků po soudobé variantě kasárenského komunisjící se ať už v ústraní nebo v uzavřených grupách (byly zachyceny ilegální letáky s podivným textem, drze podepsané politickou stranou údajně Gottwaldovou) vyvolávají také psychologickou otázku: jak se chová člověk, který odejde z politické funkce — sám, dobrovolně, anebo není-li žádoucí, zkrachuje-li.

— Prvý případ, dobrovolný odchod, není pro společnost ani „postiženého" jedince nijak nebezpečný. Zato druhý případ, krach politika, je pro nás nejen zajímavý, ale i aktuální.

— Odchod z politického nebe může být pro postiženého člověka příliš těžkým břemenem. A nejen u lidí průměrných. Když Churchill propadl u svých voličů a byl přinucen odejít ze slávy, hovořil o hlubokém navděku lidu Anglie a trpěl těžkými stavy deprese. A to byla osobnost.

— Sledujeme-li obecné principy ústupu politika ze slávy (o nich si dnes pohovoříme), ve specifických čs. podmínkách, zjistíme, že zvláštní vyhrocenost stavů a reakcí je u nás historicky podmíněna. Revoluční situace v roce 1945 a v roce 1948 vyzvedla rázem do politického popředí jedince, jimž se politika stala jediným životním povoláním. Přitom někdy byla tato profese podepřena pouze minulou revoluční činností a zdokonalována spíše praktickou manipulátorskou prací funkcionáře. Dodejme, že revoluce má na takovéto obraty právo. Avšak revoluce nebývá vždycky svým dětem vděčna. Bývá revoluční i vůči svým revolučním činům. Bouřlivé měsíce převratů se promění v mírný proud politických událostí. Úzká profese politika-funkcionáře je otřesena. A to se rovná existenčnímu zhroucení.

— Avšak v žádném povolání podobná osobní tragédie nepřesahuje tolik rámec psychologie, jako v politice. Tragédie osobní může přerůst v tragédii země, národa.

— Je-li odchod z politického nebe provázen pouze stavy deprese, v nichž si člověk klade otázky a nachází odpovědi sám u sebe, u svých chyb a nedostatků, je-li provázen dále stavem regrese, v němž se osobnost vrací do minulosti a dejme tomu píše paměti, je to situace pro společnost přijatelná, řekli bychom — neškodná.

— Zato stavy agrese, fixace a racionalizace mohou být společensky nebezpečné.

— Agresí označujeme takový stav někdejšího politika, v němž pociťuje nenávist proti svým bývalým kolegům, kteří jej nechali „padnout", nachází na nich náhle vážné charakterové nedostatky, jež dříve velkoryse pomíjel. Tento stav je obvykle spojen s fixací nebo-li fixní ideou; koncepce zkrachované osoby byla dobrá, avšak lidé ji nepochopili nebo byla vládnoucí skupinou špatně lidem vysvětlena, či dokonce záměrně zkreslené podávána. Přitom fixní idea dobré politické koncepce někdejšího politika natolik zaslepuje, že své pokusy o její realizaci neustále opakuje. Natolik se ztotožnil se svou ideou, že ji nemůže odhodit, protože by tím „odhodil" sám sebe. A tak se dostáváme až k hlubinnému zdroji jeho činnosti — k pudu sebezáchovy.

— Spojení agrese s fixací vytváří za určitých společenských podmínek silnou aktivitu těchto lidí, projevující se zejména ve vytváření a šíření politické šuškandy a pomluv, grupírování, vzniku klik a frakcí s pučistickými tendencemi a návratu takových politických norem, v nichž se kdysi hřála prestiž zkrachovaných.

— U některých zkrachovaných politiků bývá zmíněný stav komplikován i tzv. racionalizací. Kladou si otázku, proč museli odejít a hledají logické, rozumové důvody svého neúspěchu. Přitom se dopouštějí toho, čemu psychologové říkají falešná projekce. Nedávno mi jeden náš význačný psycholog vysvětloval podobné reakce u dětí, které uhodí-li se o skříň, vrací bolest skříni tím, že ji plácnou. Svoji neopatrnost, dětskou „neschopnost" nepřičtou sobě, nýbrž ji falešně promítnou — na skříň. Zkrachovaný politik obvykle nepřičte svůj pád sobě, nýbrž hledá vhodnou skříň, do níž by — plácl. Jde-li o jakýkoliv jiný ústup ze slávy než ze slávy politického nebe, je nejen takový stav falešné projekce pochopitelný, ale může se stát i dočasným východiskem z krize člověka. Avšak v politice může mít „plácání do skříně" společenské důsledky. Ovšem že i v této oblasti je z hlediska psychologického, z hlediska úlevy člověka v těžkých okamžicích falešná projekce pochopitelná, ale v žádném případě omluvitelná.

— Máme-li tedy co činit s lidmi, kteří ztratili svou politickou půdu pod nohama, nedomnívejme se, že je uklidníme argumenty politickými, má-li jejich činnost, jak jsem se pokusil naznačit, hlubinné, psychické zdroje — nevědomé motivace.

TOMÁŠ

ZÍTŘEK, č. 5/68, 6. listopadu 1968, str. 2.

13/345/XI

ZÍTŘEK k dnešku

LISTY, č. 1/68, 7. listopadu 1968, str. 2.

POPRAVY

Bývalý president ve svém posledním známém projevu (4. 4. t. r.) uvedl, že za jeho funkce nebyla vykonána ani jediná poprava (za politický delikt). Tento fakt tiskem dříve neakcentovaný dlužno objektivně přiznat. Současně je však třeba uvést, že trpěl týmž komplexem či stihomamem o protistátní, zrádcovské a velezrádcovské činnosti a že za jeho funkce procesy v tom duchu pokračovaly. Škoda, že své sdělení nedoplnil ještě uvedením počtu poprav před tím, to jest mezi rokem 1948 až 1957, tím spíše, že byl od roku 1953 do r. 1957 prvním tajemníkem KSČ a — jak ukazují výpovědi — byl do procesů velmi zasvěcen. Je nutno, aby všechny popravy bez rozdílu (od generála Píky a dr. Horákové) byly tiskem uveřejněny. Seznam poprav a ovšem i politických procesů a rozsudků je základní a nezbytnou součástí celé rehabilitační akce.

Po zveřejnění počtu poprav nebude nám připadat deska se jmény 27 pánů na Staroměstském náměstí jako připomínka mimořádné události, nám, kteří žijeme přece ve 2. polovině XX. století.

J. FRIEDMANN

ZÍTŘEK, č. 5/68, 6. listopadu 1968, str. 6. a 7.

14/345/XI

POVRCHNÍ ZPRÁVA

Dočasný pobyt sovětských vojsk na našem území je politickou realitou. Dalo by se říci fait accompli, hotová věc. Od podepsání příslušné smlouvy, tedy od 16. října 1968, přesněji řečeno od její ratifikace a výměny dokumentů dne 18. října 1968, byla tato politická realita prohlášena za realitu právní. I když se v myšlenkách ještě dost často obíráme předprávním obdobím této reality, není sporu o tom, že daleko významnější je pro nás i pro jiné čas přítomný a budoucí. Z několika zdrojů, na které jsme se obrátili, nevyplynula bohatá žeň informací. Z pochopitelných důvodů. I to málo, co jsme zjistili, se však pokusíme čtenáři předložit.

O PLNĚNÍ

Odsun nesovětských a valné části sovětských vojsk z ČSSR je vojenskou operací a pochopitelně nelze očekávat průběžné zprávy, kterých by mohlo být zneužito. Odjezd po železnici se ovšem musí dít v souladu s krátkodobými harmonogramy, při nichž jednou z partnerských stran je ministerstvo dopravy a ČSD tedy instituce odpovědné za provoz na drahách v zemi. Koordinace je potřebná přirozeně i ve vzduchu, kde je obezpečnost přepravy nutno zvlášť pečovat. Vcelku je možno spoléhat na oznámení v tisku socialistických zemí o uvítání a vyznamenání vojsk po návratu od nás. Na dotaz odpověděl sovětský důstojník v pražském hotelu U Haštala právem, že věci spojené s odsunem jsou záležitostí sovětské a československé vlády. Veřejnost po dvou měsících bude o skončení odsunu jistě uvědoměna. Počty a rozmístění zůstávajících jednotek spadají pochopitelně do oblasti nezveřejňovaných informací.

JAK předvídá smlouva, bude uzavřeno několik přidružených dohod. O některých z nich byla již jednání zahájena. Tak například byli jmenováni zmocněnci sovětské strany a čs. ministerstva vnitřního obchodu, kteří vypracovávají seznam zboží denní potřeby, jež bude poskytováno za maloobchodní úhradu sovětským vojskům a zejména jejich rodinám prostřednictvím sovětských obchodních organizací. Jednání o zbožových listinách snad nebude trvat dlouho a celkové množství zboží spadající pod tuto transakci nijak neovlivní zásobení našeho vnitřního trhu. V poměru k objemu zboží obhospodařovanému naším vnitřním obchodem jde o kvantitu nepatrnou.

TAKÉ naše ministerstvo financí se připravuje k plnění úkolů plynoucích z příslušných článků smlouvy. Pracovní skupina, která se těmito úkoly bude zabývat, se ustavuje a bylo by proto předčasné hledat odpovědi na možné otázky. Smlouva sama ostatně mluví o dodatkové zúčtovací dohodě, která bude vypracována během jednoho a půl měsíce. Potom bude jistě možno mnohé aspekty tohoto problému osvětlit.

ZA VELMI VÝZNAMNOU je možno považovat tu část smlouvy, která hovoří o zachovávání československého právního řádu sovětskými vojsky, osobami k nim příslušejícími a členy jejich rodin. (Osoby příslušející k sovětským vojskům jsou v jednom ze smluvních článků definovány jako civilní zaměstnanci pracující ve vojenských útvarech. Tento zaměstnanecký status nám ostatně není neznámý; něco podobného existuje i v naší armádě a vlastně ve všech armádách. Patří k nim personál kantýnský i jiný, například prodavači ve vojenských obchodech atd.)

PASÁŽE týkající se vzájemné náhrady hmotných škod patří k těm, jejichž plnění tak záhy po vstupu smlouvy v platnost nelze ilustrovat. Jistě netřeba připomínat, že cesty práva nikdy nebyly ty nejrychlejší. Vleklost sporů ve věci rušení držby je například příslovečná. Ustanovení smlouvy se moudře snaží průtahům zabránit alespoň tím, že stanoví dobu tří měsíců, během níž se případné škody musí jednou stranou straně druhé nahradit. Tato doba se začíná počítat od rozhodnutí zmocněnce, či právoplatnosti soudního výroku. Ze smlouvy vysvítá, že jde o hmotné náhrady dvojího druhu: jedny budou řešit zmocněnci, v druhých bude platit výrok československých soudů. Dosud nám nejsou známa jména zmocněnců (o nichž smlouva hovoří i v jiném článku), ale i ta budou nepochybně veřejnosti sdělena. Není však důvodu předpokládat, že by se činnost jim smlouvou přisouzena zanedbávala v době do jejich veřejného jmenování.

MŮŽEME-LI vzít v potaz kromě smlouvy i projev našeho ministerská-

15/345/XI

ho předsedy v Národním shromáždění před ratifikací (18. října), přesněji řečeno tu jeho část, v níž se mluví o zrušení sovětských vojenských velitelství ve městech, kde vojska nezůstanou, jakož i o představitelích sovětských vojsk v Praze a Bratislavě, pak je snad záhodno poznamenat, že první zprávy již do denního tisku pronikly (Ústí, Litoměřice). Veřejnost bude nepochybně informována, až se tak stane například v pražských obvodech. Obvodní národní výbory se zatím zaměstnávají jen všednodennějšími stránkami styku se sovětskými posádkami, například pokud jde o dodávku uhlí, zvýšení počtu popelnic a podobně. K běžným stykům patří zřejmě i návštěva nového obvodního náčelníka sovětských jednotek, který se přišel na národní výbor představit. Jak se postupně budou ustanovení smlouvy uvádět do života, k čemuž je zapotřebí určitého času, dojde i k vyjasnění situace v Praze. Ministerský předseda ostatně poznamenal, že vojenská velitelství budou zrušena až po odchodu části vojsk, který je jak známo ve smlouvě termínován dobou dvou měsíců.

△ △ △

O TĚCH ustanoveních smlouvy, které se týkají jurisdikce, přinášíme rozhovor s generálním prokurátorem JUDr. Milošem ČEŘOVSKÝM.

Jakým způsobem budou, pane generální prokurátore, stíhány trestné činy, spáchané příslušníky vojsk Varšavské smlouvy před podpisem smlouvy o podmínkách dočasného pobytu sovětských vojsk na území naší republiky?

Všechny trestné činy, kterých se dopustili příslušníci vojsk pěti zemí Varšavské smlouvy jsou předmětem objasňování a vyšetřování nebo vyhledávání našimi příslušnými orgány podle platného právního řádu naší republiky. Pokud v jednotlivých případech bylo do uzavření smlouvy trestní řízení skončeno, byly tyto věci podle platných mezinárodních smluv o úpravě právních vztahů, která máme se všemi státy Varšavské smlouvy, předány k převzetí trestního stíhání příslušným trestním orgánům těchto států. Jestliže ještě nedošlo ke skončení přípravného řízení, pak se uplatňuje postup, který je stanoven ve smlouvě. U příslušníků ostatních vojsk bude postupováno nadále podle dříve uzavřených mezinárodních smluv o právní pomoci.

Máte už zprávy o tom, jak příslušné orgány států Varšavské smlouvy zacházejí se zprávami o trestných činech příslušníků svých vojsk na našem území? Existuje nějaký přehled o tom, zda byli potrestáni?

Máme již zprávy o tom, že trestní orgány těchto států případy řeší. Bližší přehled o potrestání pachatelů dosud nemáme.

To znamená, že se vyšetřovaly a stíhaly všechny tyto trestné činy už od 21. srpna?

Mohu jen znovu opakovat, že pokud došlo k trestným činům, jsou všechny vyšetřovány a objasňovány.

Rozhlasová stanice Deutsche Welle vysílala asi před měsícem zprávu československé Generální prokuratury, velmi podrobně informující o trestných činech příslušníků armád Varšavského paktu na našem území od 21. srpna. Je ta zpráva pravdivá?

Já tuto zprávu dobře neznám, takže ji nemohu ani potvrdit, ani vyvrátit.

Ale určitý podobný přehled u nás existuje...

Ano, jistěže naše orgány, jak vyšetřování tak vyhledávání i prokuratury, pokud jim byly tyto trestné činy oznámeny, všechny případy vyšetřují, takže je mají v evidenci.

Jakou část se asi tak vyšetřit nepodařilo vzhledem ke ztížené práci našich orgánů po 21. srpnu?

Domníváme se, že takřka všechny trestné činy, ke kterým došlo, byly příslušným orgánům oznámeny a jsou vyšetřovány. Pokud snad došlo k některým případům, které oznámeny nebyly, jednalo se podle mého názoru o výjimky.

Bylo ze strany sovětských a dalších vojsk na našem území ztěžováno vyšetřování, ať už se to týče veřejné bezpečnosti nebo prokuratury?

Pochopitelně, že v prvních dnech, kdy situace byla značně nepřehledná, existovaly obtíže. Lze však říci, že během krátké doby všechny naše orgány podle svých možností velmi důsledně přikročily k vyhledávání a vyšetřování přes ztížené a nenormální podmínky.

SMLOUVY

Dalo by se říci, že smlouva uzavřená mezi naší a sovětskou vládou představuje určité zlepšení podmínek pro tuto práci?

Jistěže. Upravuje základní otázky, především jasně postavila tzv. jurisdikční otázku, to znamená, že bude postupováno podle našich platných zákonů, podle našeho právního řádu. Vymezila pouze některé výjimky, které jsou uvedeny v článku 9, kde z pochopitelných důvodů souhlasila naše vláda s tím, aby trestné činy spáchané příslušníky sovětských vojsk nebo členy jejich rodin pouze proti Sovětskému svazu nebo trestné činy, kterých se příslušníci vojsk dopustí při plnění služebních povinností v prostorech stálých posádek, stíhaly sovětské orgány podle sovětského práva. Náš stát nemá zájem na tom, aby tyto případy byly stíhány podle našich právních předpisů a našimi orgány. Pokud jde o příslušníky vojsk dalších států, platí zde i nadále vzájemné smlouvy o právní pomoci.

Jak je to s vydáváním neregistrovaných tiskovin označených jako Zprávy a s vysíláním vysílačky Vltava?

Samo vydávání neregistrovaných tiskovin není trestným činem. Takové jednání lze postihnout jedině ve sféře správního řízení, ovšem z hlediska trestního postihu se naše prokuratura zabývá některými informacemi, které jsou v takovýchto tiskovinách obsaženy. Jednak také proto, že nám oznamují určité skutečnosti, které mohou být trestným činem. Považujeme je proto za oznámení, které je prokuratura povinna objasňovat, ať už vlastními prostředky, nebo za pomoci orgánů bezpečnosti. Jde-li o trestný čin, musí vyšetřovatel zahájit trestní stíhání. Jestliže se například vyskytne v takovéto tiskovině tvrzení o tom, že byl v Praze nalezen ilegální sklad zbraní, pak je nutno, aby prokuratura tuto věc důkladně vyšetřila.

Jak bylo toto konkrétně objasněno?

To je zatím ještě předmětem šetření a dokud nebude věc skončena, nemohu se o tom vyjadřovat. Druhá kategorie těchto údajů otištěných ve Zprávách je zkoumána z jiného hlediska: zda totiž nejde o nepravdivé nebo dokonce lživé informace, které by mohly zakládat skutkovou podstatu trestného činu pomluvy. Podle našeho trestního řádu, jestliže někdo podává oznámení o podezření z trestné činnosti, je uloženo jak vyšetřovateli, tak prokurátorovi, poučit tohoto oznamovatele o odpovědnosti za vědomé uvedení nepravdivých údajů, aby nedošlo k trestnému činu pomluvy, případně křivého obvinění. Je třeba přešetřit všechna taková oznámení, aby nedocházelo k nevyřešeným a nevyjasněným obviněním. Dojde-li k pravdivému oznámení, musí pak být na druhé straně vyvozeny důsledky proti tomu, kdo se této činnosti dopustil.

V civilizovaných státech bývá po zveřejnění nepravdivých údajů zvykem uveřejňovat tiskovou opravu. To ovšem půjde v tomto případě patrně těžko realizovat. Proti komu se bude vlastně to řízení vést?

Už úvodem jsme řekli, že jde o vydávání časopisu, který není u nás registrován. Podmínkou registrace je, že každý časopis uvede ve své tiráži mimo jiné jméno šéfredaktora, jeho zástupce i. vydavatele. Pokud se tak neděje, je velmi obtížné vyžadovat uveřejnění tiskové opravy. Ovšem trestní stíhání lze vésti proti neznámému pachateli, jehož vypátrání je úkolem orgánů ministerstva vnitra.

Co se udělalo pro zjištění vydavatele Zpráv?

I tuto skutečnost objasňuje prokuratura, náš aparát vyšetřování na té věci pracuje v souvislosti s vyšetřováním trestných činů, spáchaných obsahem článků, uveřejněných ve Zprávách. Tak bylo například zahájeno trestní stíhání proti neznámému pachateli pro trestný čin pomluvy, spáchaný nepravdivými údaji o činnosti a jednání prokurátora Okresní prokuratury v Teplicích dr. Kroupy.

Jak je to s kolportáží těchto tiskovin?

Nemohu přesně potvrdit, kdo a jak je kolportuje. To se právě objasňuje, a zatím o tom nemůžeme mluvit.

Jak je to s vysíláním stanice Vltava z Drážďan?

Stejně jako se nestíhá mnoho dalších cizích vysílaček, protože na svém vlastním území může vysílat v cizích řečech každý stát podle svého uvážení, tak podle našeho právního řádu nelze stíhat vysílání stanice Vltava v naší řeči.

Pokud smlouva o dočasném pobytu sovětských vojsk na území ČSSR, zejména v otázkách jurisdikce, nebude ze sovětské strany důsledně plněna, existují nějaké možnosti, jak tohoto plnění u našich partnerů docílit?

Každá smlouva je záležitostí dvou stran. Obě strany tedy mají přispět tím, že plní své povinnosti, k tomu, aby smlouva byla účinná a byla ku prospěchu obou. Já se domnívám, že pokud dojde k jakýmkoliv obtížím, že budou předmětem jednání zmocněnců, o nichž mluví článek 13.

Děkujeme vám, pane generální prokurátore, za rozhovor.

(Připravili: Zdeněk KÁRL, Pavel KRÁSA, Vladimír KUSÍN, Michal VANĚRKA)

ZÍTŘEK, č. 5/68, 6. listopadu 1968, str. 6 a 7.

Výzva přítomnosti

MILAN JUNGMANN

Milí čtenáři, přicházíme k vám s prvním číslem Listů v době, kdy kolem vás víří v různých obměnách slovo realita, volající k střízlivosti a k pokoře. Realita jako by byla všemocná a neměnná. Bezděky si připomínám výrok, podle něhož není skutečným realistou ten, kdo nevěří v zázrak. Výrok už nepravi, že zázraky uskutečňují lidé. Ale my, kteří žijeme tuto epochu válek a revolucí, brutalit a obětí, zrad a hrdinství, to víme až příliš dobře. Realista by tedy neměl být fascinován současným stavem, ale měl by věřit, že žádná realita nemá uhrančivou moc věčnosti, že nic není s to ochromit natrvalo aktivitu člověka, že každý čin vtiskuje stopu do podoby světa a proměňuje ho.

V tomto smyslu chceme být realisty za nynější situace i my v redakci Listů.

Měli jsme dost času, abychom si promyslili způsob své nynější aktivity, když jsme několik týdnů čekali na registraci. Naše úvahy vycházely ze základního faktu srpnové skutečnosti: tisk přestal hrát roli přímého spolutvůrce politiky. Chceme proto navázat na Literární noviny a Literární listy v tom, jak nasazovaly v zápase o větší svobodu a o skutečnou důstojnost člověka především síly kulturotvorné a mravní. Národ žije, dokud vytváří kulturní hodnoty. Duchovní tvorba je ztělesněným vědomím národní svébytnosti a oprávněnosti národní existence. Náš nepočetný národ si to v časech ohrožení ověřoval přímo „hmatatelně", a proto se přimykal ke kultuře jako ke své záchraně. Když síla triumfovala, když už nic nezbylo, byla to duchovní síla, která tvořila zárodky svobodné budoucnosti.

Proto chceme kolem sebe v redakci Listů soustředit nejlepší tvůrčí duchy této země, jejichž díla nás pozvedají z pocitů malosti k sebevědomí moderního vyspělého národa.

Disharmonický vývoj socialistických zemí a jeho tvrdé důsledky nás v lecčem a o lecčem poučily. Nezničily ale dávný sen tohoto lidu uskutečnit svou představu humánní a demokratické společnosti. Tento sen může reálně naplnit každodenní činnosti jen politika, která se obrací k milionům. Ve snaze o humanizaci naší společnosti se s ní dnes těsně stýká i kultura, která se naopak obrací k osobnosti člověka. Proto i k tomuto společnému cíli jdou každá po svém. V Brochově Smrti Vergiliově má umírající básník rozhovor s Augustem, který ho přesvědčuje o své pravdě, pravdě politika: „Zbožnost, to je stát, to je služba státu, to je zařazení se do něho; zbožný je ten, kdo celou osobností, celým dílem slouží římskému státu... nepotřebuji jinou zbožnost." Vergilius z posledních sil musí nesouhlasit a vyříknout svou pravdu, pravdu básníka: „Zbožnost jednotlivé duše přesahuje bohy, přesahuje stát, přesahuje lid...!" Od věků takto jdou spolu a proti sobě politika a kultura, a to i v epochách, kdy mají obdobný cíl.

V tomto smyslu chceme jít s dnešní politikou a proti dnešní politice i my v redakci Listů.

Ve chvílích, kdy je prvním úkolem zvládnout hospodářské obtíže, může se zdát jediným cílem stav prosperujícího národního hospodářství, zabezpečující lidem vysokou životní úroveň. Už v tomto stavu naší bídy a právě v tomto stavu bídy je ale třeba se bránit představě člověka spokojeného se svým zapojením do fungujícího soukolí ekonomiky, člověka bezcitného a lhostejného k sobě samému, ke svému lidskému údělu, ke smyslu svých dějin. Ve světě prokalkulované civilizace nezůstává člověku nic, co by umožnilo přesáhnout sebe sama, proniknout k těm vrstvám v sobě, z nichž prorůstá do duše pocit životní smysluplnosti, potřebnosti a štěstí. Socialismus, v němž by se nebojovalo vždy znovu o člověka plně rozvinutého a stále svobodnější uplatňujícího svou přirozenost a tedy i svou převahu nad světem lidských deformací, vykořisťování a manipulací, takový socialismus by se zpronevěřil úkolu, který si předsevzal.

My v redakci Listů chceme být oponenty představ, že člověk moderní doby je propočitatelný a ovladatelný byrokratickou mocí.

Vskutku lidský člověk se nezrodí v příštím ideálnějším světě jako jeho produkt. Rodí se už dnes každým myšlenkovým či uměleckým výkonem, kterým člověk proniká sám k sobě a nad sebe, kterým v sobě uvolňuje spoutané schopnosti a potřeby.

Jen falešné vědomí se může utěšovat představou, že když si zůží vědomě prostor svobody v zájmu boje, který je veden pro volnost širší a obecnou, přiblíží den plného osvobození člověka. Také budoucí svobody se rodí z přítomného zápasu. A to je tedy výzva přítomnosti: nečekat na dar od budoucnosti, ale chápat svobodu jako neustálý proces lidského sebeuskutečňování.

V tomto smyslu chceme být aktivní v redakci Listů, tak chceme nasazovat sami sebe, své síly intelektuální a mravní.

ŽIVOT STRANY, č. 26/68, 6. listopadu 1968, str. 8.

18/345/XI

/ Výňatek /

Stranický řád a jeho respektování

Stranický řád, institucionalizovaný stanovami, klade hlavní váhu na vymezení vztahů a odpovědnosti jednotlivce a orgánu. Podle toho není například ve straně přípustné, aby se scházeli nebo svolávali členové strany z různých základních organizací bez vědomí vyššího orgánu. Docházelo by k porušování základních norem vztahů mezi organizacemi a do života strany by se zanášela anarchie, známá již z počátku dělnického hnutí v Rusku jako kroužkaření. Popírání řídící úlohy vyššího stranického orgánu, usnesení vyššího orgánu, jeho ignorování a neplnění a místo toho prosazování vlastního stanoviska mění „kroužek" ve frakci.

Stalo se, že se v nedávných dnech sešlo kolem několika set komunistů bez vědomí vyššího stranického orgánu. Kriticky se jednalo o politické situaci a činnosti vyšších stranických orgánů. Proč se volil tento způsob kritiky? Podle mého soudu šlo o imperativní vystoupení, o protest na obranu již překonané a odmítnuté praxe samotnou poslednovou politikou. Avšak taková vystoupení nikdy straně nic dobrého nepřinesla. Navíc, soudíme-li, jak se dodržoval řád strany, došlo k porušení stanov, které platí pro všechny komunisty stejně.

MORAVSKÝ VEČERNÍK, 6. listopadu 1968, str. 2.

Obnovená TVÁŘ

BRNO (hm) — Po dvouleté absenci, způsobené administrativním zásahem, se mezi tituly českých kulturních časopisů znovu objevuje Tvář, jejíž první číslo právě vychází. Námatkou otevřené úvodní číslo třetího ročníku dokazuje, že se redakční kolektiv nerozpadl. Jména, figurující v záhlavích článků, jsou známa již z předchozích ročníků. Verše J. Kuběny a Z. Hejdy jsou postaveny vedle úryvků z deníku J. Hanče a Antikodů V. Havla. Na tradici překladů ze zahraniční filosofické a kulturní esejistiky navazují Meditace o El Grecovi od Aldouse Huwleye. Okruh teoretických spolupracovníků je zastoupen studií L. Hejdánka Filosofie a dějiny v Rádlově myšlení, pokusem o výklad Richarda Weinera Mrtví ptáci od B. Doležala a úvodní částí rozsáhlejší úvahy E. Mandlera Dějiny, politický program a práce. V recenzní části se vedle J. Beka a Z. Hejdy znovu objevuje jméno B. Doležala. Jedním z nejčtenějších textů se jistě stane neznámá próza Jakuba Demla Nocleh předposlední a překlad rozhlasové hry Samuela Becketta Slova a hudba.

KOMUNISTICKÉ STRANY VE FAKTECH A ČÍSLECH

LEVICOVÁ STRANA — KOMUNISTÉ (ŠVÉDSKO)

vznikla 13. května 1917. Do roku 1921 působila jako Sociálně demokratická levicová strana, později do 16. května 1967 měla název Komunistická strana Švédska. Předsedou ústředního výboru je Carl Henrik Hermansson. Tiskové orgány: týdeník Ny Dag a teoretický dvouměsíčník Socialistisk Debatt. Ve volbách do Dolní sněmovny riksdagu v září 1968 komunisté získali tři mandáty. Nový program strany schválený na posledním sjezdu v roce 1967 stanoví jako hlavní cíl vybudování socialismu ve Švédsku.

KOMUNISTICKÁ STRANA VELKÉ BRITÁNIE

vznikla 31. července 1920. V roce 1967 měla asi 32 000 členů. Generálním tajemníkem je John Gollan. Tiskové orgány: list Morning Star a teoretický měsíčník Marxism Today. Strana působí legálně. Řídí činnost Ligy komunistické mládeže, která má asi 6000 členů. Strana má rozsáhlý vliv v odborech. Při obecních volbách v roce 1966 získala 62 040 hlasů, v parlamentě není zastoupena.

ITALSKÁ KOMUNISTICKÁ STRANA

vznikla 21. ledna 1921. Generálním tajemníkem strany je Luigi Longo. Má 1 709 000 členů. Ústřední tiskové orgány: deník Unità a týdeník Rinascita. XI. sjezd IKS se konal v lednu 1966. Ve všeobecných volbách do poslanecké sněmovny v květnu 1968 hlasovalo pro IKS 8 550 000 voličů, to znamená 26,9% (v roce 1963 25,3%). Italská komunistická strana je největší opoziční stranou v Itálii. Je spjata s mnoha veřejnými organizacemi, které žádají jednotu demokratických a socialistických sil a zahrnují jiné pokrokové síly, různá seskupení socialistů, radikálů i bezpartijních. Největší vliv má v italské všeobecné konfederaci práce (CGIL), největší odborové ústředně ve Svazu italských žen (UDI), ve Svazu rolníků (AC) aj. Má silné zastoupení v městských a okresních radách.

KOMUNISTICKÁ STRANA RAKOUSKA

bylo založena 3. listopadu 1918. V letech »anšlusu« (1938—1945) působila ilegálně. Má asi 36 000 členů. Předsedou strany je Franz Muhri. Tiskové orgány: list Volksstimme a teoretický měsíčník Weg und Ziel. V letech 1945—1947 byla zastoupena ve vládě. V parlamentních volbách v roce 1966 poskytla ve 24 okresech podporu Rakouské socialistické straně a jen v jednom navrhla vlastního kandidáta. Nemá zastoupení v parlamentě, má určitý vliv v odborech. Ve svém programu Komunistická strana Rakouska žádá mírovou výstavbu socialismu ve spolupráci se socialisty.

KOMUNISTICKÁ STRANA NĚMECKA

vznikla 30. prosince 1918. Prvním tajemníkem ústředního výboru je Max Reimann. Tiskové orgány: Freies Volk a teoretický měsíčník Wissen und Tat. V období hitlerismu působila ilegálně. Byla obnovena v roce 1945, 17. srpna 1956 znovu postavena mimo zákon. KS Německa už dlouhá léta bojuje za legalizaci.

JEDNOTNÁ SOCIALISTICKÁ STRANA NĚMECKA — (západní Berlín),

vznikla v roce 1961 přeměnou západoberlínské organizace SED, jež existovala od roku 1946, v samostatnou stranu. Má asi 7000 členů. Působí legálně. Předsedou ústředního výboru je Gerhard Danelius. Tiskový orgán: Die Wahrheit, vychází čtyřikrát týdně. Ve volbách do poslanecké sněmovny v roce 1967 získala strana 2,2% hlasů. Jednotná socialistická strana Německa — západní Berlín usiluje o mírový rozvoj města. Sjezdové dokumenty z roku 1960 konstatují ochotu strany spolupracovat s SPD a demokratickými silami. Zdůrazňují úsilí o vyřešení vztahů mezi NSR a NDR, a o sjednocení obou německých států pod podmínkou, že nový německý stát bude mít mírový a demokratický charakter.

NĚMECKÁ KOMUNISTICKÁ STRANA,

jejíž založení bylo oznámeno letos v září, se v současné době postupně konsoliduje, počíná v jednotlivých zemích NSR rozvíjet svou činnost a připravuje svůj program, s nímž chce vystoupit na veřejnost na sjezdu strany, který se má konat koncem roku.

KOMUNISTICKÁ STRANA SEVERNÍHO IRSKA

byla založena v červnu 1933. Svou činnost rozvíjí legálně. Předsedou ÚV je Andrew Burr, generálním tajemníkem je Hugh Hansamore. Tiskový orgán: Unity.

V AMERICE

KOMUNISTICKÁ STRANA ARGENTINY

byla založena v lednu 1918 jako první komunistická strana na latinskoamerickém kontinentě. Počet členů se odhaduje asi na 100 000. Po dobu své existence většinou pracovala v ilegálních podmínkách, zejména v poválečném období. Má dobře zorganizovanou a fungující vnitřní organizaci. Ovlivňuje část odborových svazů sdružených v Hnutí za jednotu a koordinaci odborů. Rozhodující část odborově organizovaných dělníků jsou členy Všeobecné konfederace práce (CGT), sdružující přes 6 miliónů dělníků. Vedení této centrály je řízeno peronisty. Strana usiluje o zesílení svého vlivu především mezi peronistickými dělníky. Tento úkol byl zdůrazněn na jejím XII. sjezdu v roce 1963. Předsedou strany je Victorio Codovilla, generálním tajemníkem Arnedo Alvarez.

POLITIKA, č. 11/68, 7. listopadu 1968, str. 9. a 10. 20/345/XI

SEKTÁŘSTVÍ není program

JIŘÍ SLÁDEK /Výňatky/

z titulu svého předválečného členství se sdružují mimo rámec stanov strany (ve stanovách se nic o zvláštních organizacích starých členů strany nehovoří) skupinky komunistů, kteří se stavějí do pózy kritiků současné politické linie ÚV KSČ, požadují odstoupení vedení strany v čele se s. Dubčekem a v některých případech jdou ve své nespokojenosti s tím, že většina komunistů je úplně jiného mínění než oni, dokonce tak daleko, že požadují nahrazení KSČ novou, prý skutečně marxisticko-leninskou stranou.

Nedávno jsem se stal svědkem jednoho shromáždění takovéto skupinky a to mi umožnilo, abych lépe pochopil, oč vlastně běží.

Především jsou tu, abych tak řekl, čistě »lidské« příčiny. Valná většina účastníků tohoto shromáždění byli důchodci, lidé, kteří ztratili spojení nejen se širším okruhem svých spoluobčanů, ale také s problémy, jimiž v posledních letech žila naše země a naše strana. Pohybují se jen mezi lidmi svého druhu a někteří ztratili i přehled o širších souvislostech života naší společnosti. Jejich vystupování svědčí o velmi chabé informovanosti a pochopení jak toho, co se stalo po lednu, tak především toho, co se po dlouhá léta dělo před lednem. Jejich vztah ke straně, k dělnickému hnutí, k socialismu a hlavně k SSSR je založen téměř výlučně na citech. Jsou mezi nimi i takoví, kteří polednovým vývojem byli poškozeni. Mají pocit křivdy a někdy i oprávněně. Je těžké na nich chtít, aby ve své zatrpklosti pochopili, že *hlavní* příčiny bouřlivého průběhu polednového vývoje se všemi jeho extrémy nejsou v nedostatcích politiky nového vedení strany nebo v tom či onom nesprávném vystoupení v tisku, v rozhlasu či televizi, ale *především* v tom, že staré vedení strany a jím reprezentovaný a udržovaný politický systém po dlouhá léta znemožňoval nápravu zásadních a hrubých chyb, čímž se ve společnosti nahromadila výbušná síla, která se najednou uvolnila jiskrou lednového pléna.

Avšak jsou tu ještě jiné okolnosti, druhá skupina příčin. V některých případech využívají naší nynější velmi obtížné situace ke zcela určitým politickým cílům lidé, kteří mají zájem na návratu ke starému, předlednovému režimu.

Nechci nikoho podezírat ze špatných, tj. zištných, sobeckých úmyslů. Ne proto, že bych takovouto možnost vylučoval, ale proto, že v politice je to většinou vedlejší. Více než kde jinde bývá tu cesta do pekla dlážděná dobrými úmysly. Nejde však o úmysly a pocity, ale o objektivní stránku, o politický aspekt, který souvisí s druhou skupinou příčin onoho zvláštního postoje některých starých komunistů, kteří se dnes pokoušejí o opozici proti drtivé většině členů strany a jejího vedení.